

NUME, PORECLE, SEMNĂTURI IRONICE ÎN PAGINILE „ACADEMIEI CAȚAVENCU”

OANA CHELARU-MUR RU

Universitatea din București

1. Numele proprii și jocurile de limbaj ale revistei „Academia Cațavencu”

În peisajul presei românești actuale, revista satirică *Academia Cațavencu* s-a individualizat prin creativitatea experimentelor de limbaj, sursă a umorului și ironiei sale inconfundabile. Alături de proteismul formulelor textuale, utilizate deseori în registru dublu, serios și parodic, sau de spiritul ludic al asocierilor lexicale, se numără și tratamentul stilistic original al numelor proprii, aspect semnalat de diverși comentatori, dar insuficient aprofundat¹.

În lucrarea noastră ne propunem ca, pe baza unui corpus relativ cuprinzător de exemple, selectate din diverse etape de existență a revistei (1990–2010), să identificăm și să clasificăm procedeele predilecte prin care numele proprii reale sau fictive devin semne motivate, dezvoltând sensuri conotative sau ironice.

Este știut faptul că numele proprii sunt, în general, bine reprezentate în presă, datorită funcției lor referențiale. Pe de altă parte, presa românească actuală, puternic marcată de oralitate², face uz și abuz de nume proprii, punând în circulație hipocoristice, porecle, antroponime trunchiate, familiare, formule de adresare colocviale și argotice etc. De asemenea, jocurile de cuvinte nescute din exploatarea omofoniei dintre numele proprii și cele comune au devenit un procedeu curent în presa de azi, fiind o strategie de captare a atenției în special în titluri³.

În acest context, este important să delimităm modalitățile originale de folosire a numelor proprii în paginile *Academiei Cațavencu* în raport cu alte publicații, cu atât mai mult, cu cât pentru o *revistă de moravuri grele*, declarat satirică, antroponimul poate funcționa ca un important ingredient al portretului caricatural.

¹ V. Zafiu (2001: 38–39, 46–47, 50–51, 59–61); Stoichițoiu-Ichim (2006: 329–355), cap. „Un procedeu complex: antonomaza”, referirile la revista *Academia Cațavencu* nu sunt numeroase. În recenta carte a lui Dorin N. Uritescu, *Fascinația numelui. Studiu al creației lexico-semantice și stilistice*, București, Editura SAIS, 2009, se aprofundează exclusiv problematica antonomazei, prin urmare nu sunt discutate procedeele ludice de generare și folosire conotativă a numelor proprii, specifice revistei *Academia Cațavencu*.

² Un studiu aprofundat al acestui fenomen găsim la Zafiu (2002: 399–430).

³ Cvasnîi-Cătăsescu (2006: 47) semnalează câteva antonomaze inedite în titlurile jurnalistice recente: *Guvernul lovește cu darabonul* (*România liberă*, 2004); *Listele parlamentare în surate cu «boc-ul»* (*Adevărul*, 2004) ș.a.

2. Antroponime cu referent real¹

O bună parte a exemplelor selectate de noi este alcătuită din numele ale unor persoane publice reale, care fac obiectul caricaturizării sau al satirei jurnaliștilor. Înțînând cont de funcția specifică pe care o deține în textul jurnalistic, acestea pot fi clasificate în mai multe grupe.

2.1. Antroponime cu funcție referențială

Dat fiind faptul că revista nu are un scop eminentement informativ, ci unul satiric, numele proprii nu sunt utilizate strict ca operatori de identificare și individualizare (desemnarea unor persoane pentru a le descrie sau clasifica), ci dezvoltă deseori și o funcție descriptivă (ce trimite la trăsăturile intrinsece ale persoanei), grație integrării lor în microcontexte semnificative. După cum se știe, numele istorice pot dezvoltă un „fundal descriptiv” (Lyons 1977, I, 7.7.) în baza căruia se pot asocia cu diverse reprezentări ce intervin în interpretarea lor².

De exemplu, numele fostului patriarh al României apare în sloganul versificat *Teoctist și Ghi Dej / Bag spaima în burgheji* (1997), variantă parodică a unui text similar din epoca stalinistă: *Ana, Luca, Teo, Dej / Bag spaima în burgheji*. Grație conexiunilor intertextuale, numele lui Teoctist este, astfel, asociat cu cel al liderilor comuniști de tristă amintire, ceea ce reprezintă o modalitate indirectă de a semnala trecutul politic tulburat al fostului patriarh. Un alt exemplu dintre nenumăratele prezente în paginile revistei: *Lis gânde-te după posibilități* (1997) adaugă la baza descriptivă a numelui propriu (alcătuit dintr-un număr de reprezentări existente în mentalul colectiv despre Viorel Lis, fost primar al Bucureștiului) un element în plus (gândirea limitată), prin reciclarea ironică a unui fragment dintr-un clișeu marxist „de la fiecare după posibilități”, care este, de altfel, o structură recurentă în presa actuală.³

Se poate observa că adărcă textul jurnalistic utilizează masiv numele proprii cu referent de notorietate, ceea ce face ca acestea să nu se mai comporte ca simpli „desemnatori rigizi” (Kleiber 1981: 353 sqq), fiind legăturate cu personalitatea indivizilor desemnați.

În plus, un număr important de prenume și patronime sunt folosite adesea în forme familiare, specifice limbii vorbite, în cadrul strategiei mai largi de persiflare a persoanelor publice vizate. Am înregistrat, în acest sens, *patronime trunchiate / acronime*, precum și *forme diminutive ironice* (hipocoristice aparente) ca:

Cove a ajuns F t-frumos! (Gabriel Coveeanu, 2008); *Iubita lui Bodo* (Bogdan Mihai, 2008); *Fantezie cu EBA* (Elena Bănescu, 2009); *ce ar fi putut discuta Hrebe cu Iacobov* (Viorel Hrebenciuc, 2009); *iri i-a ar tat Zânei cornu' surpriz* (Ion Iriac, 2010), *Cineva se jucase (...) punând capul lui Milic pe corpul lui Ghi Murean* (Emil Constantinescu, 2008); *candidatul lui nea Nelu* (Ion Iliescu, 2009); *Geonache* (Mircea Geoană, 2009) .a.

Predate sau nu din uzul comun, acestea tind să scape, prin frecvența și transferul de la o publică la alta, statutul unor porecle, deci să actualizeze o funcție de „rebotizare” a referențelor. În aceste cazuri, funcția referențială a numelor proprii este secundată de cea

¹ Pentru discuțiile teoretice legate de raportul referință – prezență/absență a sensului numelor proprii, v. Lyons (1977), Kleiber (1981), Gary-Prieur (1994), Jonasson (1994).

² Pentru G. Kleiber (1981: 331–333), proprietățile care leagă numele propriu de referent în deconstrucția sa, în vreme ce sensul numelui propriu este reprezentat numai de predicatul de denumire „a fi numit N”; cf. și M. N. Gary-Prieur (1994: 39–40) pentru o distincție similară.

³ De exemplu: Ora e mici, firme mici, buget după posibilități (*Capital.ro*, 29 Ianuarie 2004); Revoluție după posibilități (*Gândul*, 25 mai 2006) .a.

emotiv , întrucât acestea transmit în egal m sur atitudinea subiectiv a vorbitorului fa de referen i (situa ie comparabil cu a numelor comune, cel pu in în cazul diminutiv rii).

2.2. Antroponime cu func ie apelativ

A a cum observam mai sus, presa actual solicit frecvent func ia apelativ a numelor proprii, de preferin în registrul popular, colocvial i argotic. Procedeu ine nu atât de nevoia ziaristului de a atrage aten ia persoanei purt toare a numelui, cât de o strategie retoric a textului jurnalistic, de dramatizare a expunerii pentru a trezi interesul cititorilor. Din acest punct de vedere, *Academia Ca avencu* nu face excep ie, ba chiar s-a situat în avangarda acestei tendin e înc din anii '90. Folosirea *numelor proprii în vocativ, înso ite sau nu de apelative populare sau colocviale*, încalc voit normele polite ii negative¹ prin reducerea distan ei dintre interlocutori, adic prin diminuarea importan ei sociale a persoanei publice care face obiectul satirei. Iat câteva exemple relevante:

Bercene, nu tiu dac rezist m (Radu Berceanu, 1999, *apud* Zafiu 2001: 47); *Iliescu, nu fi trist: banda merge înainte cu alt ef pedeserist!* (Ion Iliescu, 2001); *Vezi, Adelule, c tovar u' pre edinte Iliescu avea dreptate?* (Adrian N stase, 2008); *Adio, R duleasco!* (Mihaela R dulescu, 2009); *Crin, tu te-ai ofilit pu in!* (Crin Antonescu, 2010); *Bre, Funare, nu fi trist: vatra merge înainte prin partidul r nist!* (Gheorghe Funar, 1998); *M i Miroane* (Miron Cozma, 1999, *apud* Zafiu 2001: 47); *B i Boda* (Iosif Boda, 1999, *apud* Zafiu, idem); *Nea Quintuse, e nasol...* (Mircea Ionescu-Quintus, 1999, *apud* Zafiu, idem); *Bre nea Traiane, da' de ce nu i-a i dat, dom'le, i un cap în gur lu' Dinescu, sâmb t sear , la mitingul de la Cetate?* (Traian B sescu, 2009) .a.

2.3. „Rebotezarea” referen ilor: poreclele

În tendin a general spre oralitate a discursului jurnalistic se încadreaz i poreclele, caz particular de manifestare a uzului performativ al numelor proprii. Atribuirea unui nume nou, a unei porecle este, de regul , expresia atitudinii ironice a vorbitorilor, atitudine care s-a manifestat viguros în limbajul popular, precum i în argouri.² Verva satiric a revistei *Academia Ca avencu* este vizibil în crea ia onomastic , deoarece porecla, prin aspectul s u de etichet reductiv , este unul dintre instrumentele schematiz rii caricaturale.

Poreclele exploateaz , în general, antonomaza de tip „substantiv comun pentru substantiv propriu” – cel mai vechi tipar antonomazic, atestat înc din Antichitate (Uritescu 2009: 29–30)³ –, precum i tipul „substantiv propriu pentru un alt substantiv propriu”. În *Academia Ca avencu* sunt puse în circula ie, ca i în alte publica ii, dar cu un plus de inventivitate, porecle preluate din uzul general sau create ad-hoc, care fixeaz tr s turi pregnante de ordin fizic: (...) *domnu' apu'*, *cunoscut i ca Emil Constantinescu* (2009), particularit i de vârst : *adev rul vorbelor Bunicu ei* (Ion Iliescu, 2008), orient ri ideologice:

¹ Termen consacrat de Penelope Brown i Stephen Levinson în *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge, Cambridge University Press, 1987.

² Un prim inventar al poreclelor din lumea satului g sim în studiul lui Ion-Aureliu Candrea, „Poreclele la români” (1884), republicat în *Iarba fiarelor. Studii de folclor*, Bucure ti, Funda ia Na ional pentru tiin i Art , Academia Român , Institutul de Istorie i Teorie Literar G. C linescu, 2001, p. 149–208.

³ La Uritescu (op. cit., p. 55, 175, 102, 190) sunt citate exemple de acest tip din *Academia Ca avencu*, din anii 1991-1993: *Cine i-o fi încântat Emanaiei Sale auzul?* (Ion Iliescu); *Zâmbetul Actualului ascunde marile taine ale comunismului cu fa uman* (Ion Iliescu); (...) *acesta era prim-ministrul Ciuritului* (Nicolae Ceau escu); *Odiosul botezase un instrument de represiune al securit ii cu Radu (de la raze)* (Nicolae Ceau escu).

gaspadin Ilici (...) *ca un Miciurin pervers* (Ion Iliescu, 2008), profesiuni: *Doctoru'* (Sorin Oprescu, 2009); *Marinaru'* (Traian B sescu, 2009), tr s turi morale i comportamentale, precum nepotismul: *Gabriel Nepo elea* (Gabriel epelea, 1996), prostia: (...) *prost nacul nu ar fi trebuit s - i aminteasc cu cine se întâlnea fostul premier* (Mircea Geoan , 2008), spiritul haotic: *Abramburica protejeaz plagiatul grosolan* (Ecaterina Andronescu, 2009), autoritarismul: *Poate rezolva doar Zeus* (Traian B sescu, 2008); *Asasinarea lui Cez ric* (Traian B sescu, 2009), versatilitatea politic : *Crinu' Balerinu'* (Crin Antonescu, 2009).

Ne atrage aten ia ineditul unor porecle comice create de jurnali ti, cum ar fi: diminutivarea ridicol a numelui istoric Cezar (*Cez ric*), sugerând propor iile discutabile sau tot atât de ridicole ale autoritarismului autohton; porecla *Crinu' Balerinu'*, format dintr-un prenume i un substantiv comun, legate prin rim , tipar ce aminte te de crea ia onomastic spontan a copiilor; amplificarea stilistic a unor porecle existente în uzul comun fie prin contrastul nea teptat dintre apelativul reveren ios i porecl (*domnu' apu'*), fie prin emfatarea poreclei cu ajutorul unui apelativ de aceea i origine (*gaspadin Ilici*).

Tot în categoria poreclelor create ad-hoc ar putea fi încadrate perifrazele antonomazice, mai opace din punct de vedere referen ial din pricina dependen ei lor de contextul extralingvistic. Astfel *Ion, Draculea de la ape* (1993, *apud* Uritescu 2009: 294) face aluzie la meseria de inginer hidrotehnist a lui Ion Iliescu; *nepo elul m tu îi Tamara, Adelu* (2008) – la o rela ie de rudenie invocat de Adrian N stase pentru a- i justifica averea; *Adrian Severin, zis agentul H₂O* (1997) – la un interviu în care politicianul nu a recunoscut formula chimic a apei. Alteori decodarea solicit mecanisme intertextuale, ca în *Ticu Dumitrescu, spaima cucurbitaceelor* (1997) – sintagm împrumutat din G.Topîrceanu, aluzie la „Legea deconspir rii Securit ii” promovat de fostul de inut politic; sau în *Retezatul presei noastre, dl. Cristoiu* (1999, *apud* Uritescu 2009: 176) – parodie a formulei devenite ablon *Sadoveanu, Ceahl ul prozei române ti*¹.

2.4. Antroponime cu func ie conotativ

Uzul conotativ al numelor proprii este foarte extins în revista *Academia Ca avencu*, fiind legat mai ales de diferitele forme ale antonomazei.

Antonomaza unui nume propriu pentru un nume comun este cel mai bine reprezentat . Aceast folosire metaforic a numelor proprii presupune transferul unor proprieti ale referentului ini ial c tre referentul discursiv (Jonasson 1994: 26). Factorii care condi ioneaz transferul sunt *notorietatea* referentului ini ial, *motivarea* selec iei pe baza c reia acesta devine un *model prototipic*, la care pot fi raporta i prin asem nare referen ii discursivi (Fulea 2002a: 338–340).

Acest tip de antonomaz se poate realiza fie (1) *în prezen a articolului hot rât*, fie (2) *prin pluralizare*:

- (1) *logodna patriciului* (Dinu Patriciu, 1992, *apud* Zafiu 2001: 61); *care dintre noi are mai mult verde în sânge* (Ilie Verde , 1991, *apud* Zafiu, *idem*);
- (2) *s -i apere pe chi aci i st ncule ti* (Mihai Chi aci i Victor Atanasie St nculescu, 1999, *apud* Uritescu 2009: 51); *crainicele i tatulicii* (Mihai Tatulici, 2005, *apud* Stoichi oi u Ichim

¹ Câteva exemple de acest tip, extrase din *Academia Ca avencu*, apar la Uritescu, 2009: 189, 195, 223: *D rm torul de biseric i* (Nicolae Ceau escu, 1993); (...) *a preluat propriet ile Abuziv-împu catului în ceaf* (Nicolae Ceau escu, 1993); *Al III-lea mandat au ie it în parcul Kiseleff* (Ion Iliescu, 2004).

2006: 348); **Pulitzeri din Carpa i ce suntem** (Joseph Pulitzer, 2008); *Despre M ru i numai de bine* (C t lin M ru , 2009)¹.

Antonomaza unui nume propriu pentru un alt nume propriu, des întâlnit în paginile revistei, operează cu analogii între tr s turile tipice (de regul negative) ale unor persoane care se bucur de notorietate. Tiparele formale ale acestui tip de antonomaz sunt:

- (1) *A este B: **Andreea Marin** pentru noi este **Gabi Firea** doi.* (2008)
- (2) *A este / devine un fel de B: **B sescu** a devenit un fel de **Petrache Lupu**.* (2005, apud Stoichi oiu Ichim 2006: 351)
- (3) *(A), adic B (+/- modificatori): **Acest Conu Leonida** fa cu **mic iunea*** (referire la Ion Diaconescu, 1997); ***Hrebe, Popoviciu de infarct*** (Viorel Hrebenciuc, politician + Puiu Popoviciu, afacerist, 2009)² .a.

O inven ie cu totul aparte a revistei *Academia Ca avencu* o reprezint folosirea numelor proprii pentru a eticheta diverse declara ii inepte, ridicole sau inadecvate ale unor persoane publice. În acest scop revista a introdus în prim faz rubrica *Bula demnitarului* (un top caricatural al declara iilor politice), ulterior i *Bula mondenarului* (o ierarhizare a stupidit ii din lumea monden). În aceste rubrici, numele proprii func ionează ca ni te forme originale de antonomaz care transfer o tr s tur prototipic a unei persoane asupra alteia, cu excep ia situa iei în care eticheta categoriei coincide cu autorul textului citat:

*Categoria din pu ul gândirii lui **Emil Bobu*** (anii '90); *Categoria **Emil Bombou*** (cu referire la Adrian N stase, poreclit *Bombonel*, 2009); *Categoria **Ion Iliescu***; *Categoria **garantat Vanghele*** (2010); *Categoria **Ma ina Timpului – Monica Columbeanu*** (fost ofer); *Categoria **Tudor Chiril – Andreea Marin*** (2010) etc.

Derivatele i compusele antonomazice constituie o alt specialitate a jurnali tilor de la *Academia Ca avencu*, care se dovedesc extrem de ingenio i pe terenul crea iei lexicale de orice tip. Familiile lexicale formate de la o baz onomastic au o înc rc tur ironic superioar antonomazei clasice (creat prin articulare sau pluralizare), tocmai prin faptul c numele propriu este supus în mai mare m sur tratamentului unui nume comun, iar tr s tura prototipic a referentului vizat îi spore te vizibilitatea i pregnan a direct propor ional cu num rul derivatelor unei familii. Iat câteva exemple dintre sutele de crea ii lexicale din paginile revistei:

regimul burghezo-mo iliesc (adj. *mo iliesc* < mo + Ion Iliescu, 1996); *cuvântul care emile te* (vb. *a emili* < Emil Constantinescu, 1998); *cuvântul care cozmui te* (vb. *a cozmui* < Miron Cozma, 1999); *T riceni tii au ie it la cules de Crini* (subst. *t ricenist* < C lin Popescu-T riceanu, 2009); *cezarica lui îngâmfare* (adj. *cezaric* < Cezar, aluzie la Traian B sescu, 2009) .a.

¹ Semantica antonomazei trebuie reconstruit de la caz la caz, în func ie de conexiunile imprevizibile pe care le fac jurnali tii. În ultimul exemplu, pluralul nu mai are o func ie generalizatoare, ci exploatează ludic omofonia cu substantivul comun *mor i* pe care îl înlocuie te în zicala respectiv (*De mor i numai de bine*), pentru a ridiculiza situa ia în care, al turi de genericul emisiunii „Happy hour”, ap rea în mod nepotrivit pe ecranul televizorului anun ul mor ii actorului Gheorghe Dinic .

² Structura ultimului exemplu pare obscur în afara contextului extralingvistic: în fapt, rela ia sintactic nu este de apozi ionare, ci de condensare a unor enun uri. Se sugerează complicitatea de interese dintre cei doi, respectiv pretinsa îmboIn vire a lui Viorel Hrebenciuc în momentul arest rii omului de afaceri Puiu Popoviciu.

3. Semn turile jurnalistului: pseudonimele

Așa cum observa Rodica Zafiu (2001: 38–40), pseudonimele din presa actuală, mai cu seamă cele folosite din abundență în revista *Academia Ca avencu*, nu sunt numai mîti ale autorului (create prin simplă anagramare), ci dezvoltă funcții textuale mai complexe, legate de tipul rubricii și chiar de subiectul tratat. *Academia Ca avencu* s-a situat în avangarda acestei orientări încă din anii '90, creînd o rubrică ie originală, cu semnături fixe sau variabile, care devin parte componentă a unui *câmp textual* ce include uneori și titlul. Relația semnăturii cu tema articolului sau cu titlul poate fi una motivată semantic sau una ludic-aluzivă, integrată în textura densă a satirei: de ex. *Nepoii cîpitanului Grant* este semnătura unui articol pe tema nepotismului (1996); un articol despre Corneliu Vadim Tudor este semnat *Spitalul de tribuni* (1996), sugerînd astfel insanitatea persoanei în discuție; articolul intitulat metaforic *Limba de pan* (1996) este semnat paradoxal *Cultivatorii de panac* .a.m.d.

Invenția pseudonimelor, tipologia acestora, funcția lor aparține în textualizare constituie, în opinia noastră, unul dintre aspectele cele mai originale ale folosirii numelor fictive în revista pe care o analizăm. Pentru a ilustra bogăția creației onomastice de acest tip, propunem în continuare o clasificare a exemplurilor.

3.1. Semnături individuale

Legat de semnăturile individuale, Rodica Zafiu (2001: 38–40) a observat deja preferința jurnaliștilor pentru variate mîti culturale, tratate parodic: personaje mitologice (*Azazel, Mefisto, Mefistofel*), istorice (*Alcibiade, Libarca lui Noe, Socrate, tefan cel Mare din parcare*), literare (*Ric Venturiano*). La acestea se adaugă, în funcție de rubrică sau subiect, nume străine (*doctor Heart, Private Eye*), prenume și / sau patronime voit banale, care cunosc uneori variații de la un număr la altul al revistei și prin care jurnalistul simulează naivitatea omului simplu ori asumă diferite roluri sociale (*Alexandru Katz / Alecsandru Ca u / Sîndel Ca u, Gigi de la Spionaj / Gigi de la Spionaj S.A. / Gigi de la Spionaj (racolat de CIA), Gigi Toteu* (aglutinare ludică „tot + eu”), *Mimi, nea Sile, Tetelu* (cronica *Jurnalul lui Tetelu*), porecle ce fixează trăsături fizice, morale, etnice (*Ambidextru, Monodextru, S.R.Integratu', Bîtina, Unguru'*), nume metaforice – embleme ale registrului satiric, coroziv al revistei (*Acciduzzu, Aspida, O viespe de bine*).

3.2. Semnături colective

Semnăturile colective au o accentuată notă umoristică sau ironică, nescut din utilizarea câtorva procedee preferate.

Distorsionarea parodică a unor titulaturi ce conțin substantive colective generează semnături *sui-generis* ce se explică, probabil, ca reacție a jurnalistului față de excesul de „colectivism” al epocii comuniste sau față de alte forme de autoritarism: *Comisia de Senzori* (1996), *Curtea cu crem de Justiție* (1996), *Soviete ciuciu* (1996, despre Ion Iliescu), *Huiduma de stat* (1997), *Garda de flori* (1997), *Poliția presei* (1997), *Curtea de Ra pe* (1998), *Gospodăria Ridicolă de Producție* (2001); *Muzeul figuranților ilor de cear* (2001–2008) .a.

Structurile antifrastice sunt create, la rîndul lor, prin asocieri sintagmatice absurde sau prin coordonări neașteptate de substantive comune, ca de pildă: *Biroul de paparazzi, Redacția ocure și Concursuri* (1996–97), *Senatul și agenturii* (1996) .a.

Coordonările imprevizibile pun în evidență asimetria prestigiului cultural al celor două nume – unul celebru și celălalt voit banal: *Socrate de la Cadre și nea Sile de la intersecție; Socrate de la Cadre și Mimi, prietena lui* (1990–1992, exemple *apud* Zafiu, op.cit.) .a. O variantă a acestor structuri este construită prin coordonarea unui nume celebru cu un substantiv

comun la plural, cu scopul de a ironiza, așa cum observa Rodica Zafiu, clișeele adeziunilor colective practicate în regimul comunist: *Socrate, de la cadre și căiva patrio și adevărați, pe fa*; *Socrate de la Cadre și ceilalți din Central* (1990–1992). În schimb, atunci când numele coordonate se bucură de un egal prestigiu cultural, cuplul este aruncat în derizoriu de prezența unor modificatori inadecvați și semantici de rima cu caracter aleatoriu, ludic: *Platon și Aristotel dând cu soia prin mezel* (1996) / *Platon și Aristotel mâncând varză de Bruxelles* (1996) / *Platon și Aristotel dornici de un tulpurel* (1996) / *Platon și Aristotel răși în cap și cu cercel* (1996) ș.a. O situație aparte o reprezintă coordonarea a două nume proprii, create parodic de jurnaliști prin antonomaza unui substantiv comun, după modelul stilului religios ori tehnico-științific: *Cuvioșii Pramatie și Dividendie* (1996); *Mucenicii Cobzarie și Pierzanie* (1996); *Cuvioșii Bujie și Injecție* (1996); *Lipide, Glucide și Genocide* (1997) ș.a.

Multitudinea, varietatea și densitatea stilistică a semnăturilor practicate de jurnaliști, imposibil de inventariat în limitele prezentului articol, conferă revistei *Academia Ca avencu* aspectul unui teatru cu multe onomastice, ce amintește de ingeniozitatea cu care Ion Budai-Deleanu populase subsolurile *Iganiadei* cu un număr de personaje-comentatori cu nume extrem de sugestive.

4. Porecle și pseudonime create prin procedee ludice

Jocurile de limbaj sunt, probabil, expresia cea mai fidelă a libertății de mișcare, a spiritului nonconformist, a vervei satirice inconfundabile a revistei *Academia Ca avencu*. Spiritul ludic se manifestă atât în crearea poreclelor unor persoane publice, recunoscutibile, cât și a pseudonimelor jurnalistului.

Trei sunt procedeele ludice la care apelează, în mod frecvent, jurnaliștii de la *Academia Ca avencu*: *deraierea lexicală*¹, *greșala textuală* în structuri fixate prin uz și *grafurile fanteziste*.

4.1. Porecle și pseudonime create prin deraiere lexicală

Numele fictive cu o accentuată notă umoristică sunt create prin încrucișarea unui antroponim (mai rar, toponim) cu un substantiv comun. Opțiunea jurnalistului este totdeauna contextuală, iar efectul stilistic, ca și subtextul ironic al acestora, ar trebui reliefate de la caz la caz. Ne mărginim, ca în limitele prezentului articol, să ilustrăm procedeul cu câteva exemple alese dintre sutele de același gen:

Androgina Patrichi (androgen + Gina Patrichi, actriță, 1996); *procesele butimaniacului* (Butimanu, moșia lui C.V. Tudor + maniac, 1996); *Euthanasie Stănculescu* (euthanasie + Victor Atanasie Stănculescu, general de armată, 1998); *Erol Flit* (Errol Flynn, actor + flit „insecticid”, 1997); *Ana Glandiana* (Ana Blandiana, poetă + glandă, 1997); *Dr. Jivagodie* (Dr. Jivago, personajul lui Boris Pasternak + jigodie, 1997); *Alfred Kitschcok* (< Alfred Hitchcock, regizor + kitsch, 1996); *Postacii lui Sorin ș-au cam Oprescu* (Sorin Oprescu + a se opri, 2009); *Pogromtelecom* (pogrom + Romtelecom, 1997); *Pe modelul pișoanelor clasice (...) Guvernul României a inventat ridzipoanca de stat! (...) O chintesenă a ridziponcelii*. (pișoancă + Monica Iacob Ridzi, fost ministru, 2009); *Securic Venturiano* (securist + Ric Venturiano, personaj caragialian, 1998); *Luciano Pagarotti* (pag + Luciano Pavarotti, cântăreț de operă, 1997); *pilu Haret* (pil + Spiru Haret, ministru al educației, 2009); *Viorel epenciuc* (eap + Viorel Hrebenciuc, politician, 1998) ș.a.

¹ Folosim termenul de *deraiere lexicală* cu sensul de încrucișare glumească a două cuvinte, sens consacrat în lingvistica românească de Alexandru Graur.

Procedeul în discuție este extrem de frecvent în paginile revistei mai ales în anii '90, după care scade treptat în intensitate, fiind rară și niciodată completă. Se poate observa că, în pofida aparentei monotonii a procedurii, funcția textuală a acestor creații onomastice este destul de variată. Uneori acestea pun în circulație noi porecle ale unor persoane publice, pornind de la nume celebre, dar și de la alte porecle aflate în uz: de ex. *Leonardo di apio* (Leonardo di Caprio, actor + *apul*, poreclă a lui Emil Constantinescu, 1997). Alteori, astfel de metode culturale sugerează trăsăturile negative ale unui referent discursiv: *Luciano pagarotti* (pag + Luciano Pavarotti, cântăreț de operă, 1997, aluzie la un personaj corupt); *Sergiu Celibatache* (celibat + Sergiu Celibidache, dirijor, 1996, aluzie la anunțul matrimonial ridicol al unui burlac), ori marchează atitudinea discursivă reală sau simulată a celui care semnează articolul: *Iuliu Mâniu* (mânie + Iuliu Maniu, om politic, 1998); *Leonida M celari / Pistolarii / Celularii* (măcelar / pistolar / celular + Leonida Lari, poet basarabean, cunoscut pentru tonalitatea exaltată a intervențiilor sale publice, 1996-1999). Se remarcă, de asemenea, preferința jurnaliștilor pentru variațiunile pe aceeași temă. Astfel, unele nume fictive apar în variante în funcție de intenția satirică, de ex. Boris El în apărare cu două porecle care vizează același defect (darul beției, eventual beția puterii): *Maia Pile kaia* (a se pili + Maia Plise kaia, balerină de origine rusă, 1996) și *pri aru Boris* (pri + ar, 1997); numele lui Vartan Arachelian (ziarist și scriitor) este modificat fonetic în funcție de trăsăturile vizate ale diverșilor referenți discursivi: *Vartan Harachirian* (harachiri, 1996), *Hartan Arachilian* (hartan, 1998) ș.a. Nu putem exclude, desigur, nici gratuitatea ludică a multora dintre aceste creații onomastice.

4.2. Porecle și pseudonime create prin grefe textuale

Creativitatea jurnaliștilor de la *Academia Ca avencu* se extinde și asupra clișeei lexicale / culturale, pe care jurnaliștii le „demontează” cu o dezinvoltură ironică ce descinde, în mare parte, din Urmuz, primul scriitor român care s-a jucat într-o manieră proprie cu frazeologismele. De la locuștii și expresii idiomatice și până la proverbe, titlaturi, sintagme fixate în limbajele sectoriale (administrativ, juridic, politic, sportiv etc.), clișeele ale limbii de lemn de ieri și de azi ori referințele literare (citate celebre, titluri de opere literare, filme, melodii, dicțioane latine etc.) – nimic nu scapă tirului concertat al ziariștilor. Mănuitorii experimentați ai „grefelor textuale” operate pe corpul expresiilor fixe, ei creează în această manieră, pe lângă antifraze, calambururi, eufemisme ironice, și nume / semnături fictive. În acest sens, am remarcat preferința jurnaliștilor pentru substituția unor elemente în *porecle existente în limbajul colocvial*, ca: *Reformista biciclista* (Coana Mihaela biciclista, 1997); *Nutzi, spaima prostituției* (2008) / *Nutzi, spaima constituției* (Nuți, spaima p....., 1996 - 2010) ori în *cupluri consacrate*, precum: *Nostradam și Eva* (Nostradamus + Adam și Eva, 1996); *Mami ica și dl. Zoe* (Zoe Petre și fiul + Mami ica și dl. Goe, personaje caragialiene, 1997); *Dansel și Gretel* (dans + Hänsel și Gretel, 2010, semnătură unei cronici la emisiunea „Dansez pentru tine”) ș.a. Cele mai frecvente substituții sunt însă operate pe corpul *clșeei lexicale sau culturale*, permițând numelor proprii să achiziționeze conotații variate de la caz la caz:

Contabilul de Monte Cristo (contabil + *Contele de Monte Cristo*, roman de Al. Dumas, 1997), *Copiii căpitanului Flagrant* (*Copiii căpitanului Grant*, roman de Jules Verne, 1996); *Bastonul de Hrebenciuc* (bastonul de mare al, cuvintele lui Napoleon Bonaparte, 1996); *Urmașii lui V c roii*, *Nicu le lasă în cămăruță* (Nicolae V c roiu + versul lui Ienchi V c rescu, 1997); *Fandaxia Gutenberg* (fandaxie + *Galaxia Gutenberg*, cartea lui Marshall McLuhan, 1999); *Umbra lui Cozma la Cozia* (Miron Cozma, liderul minerilor + *Umbra lui Mircea la Cozia*, poezie de Grigore Alexandrescu, 1999); *Priboii vechi și noi* (Ristea Priboi, fost ofițer de securitate și politician + *Ciocoii vechi și noi*, roman de Nicolae Filimon, 2002, apud

Uritescu, 2009:263); *Categoria Croitoru, haine grele* (Lucian Croitoru, desemnat pentru postul de prim-ministru + zicala „B trâne e, haine grele”, 2009); *Categoria uic de Prunariu* (prun + Dumitru Prunariu, cosmonaut, 2009); *Neamul men re tilor* (menar + *Neamul oim re tilor*, roman de Mihail Sadoveanu, 2010) .a.

Mai rar, am înregistrat nu substituția, ci încrucișarea a două sintagme fixate ce conțin nume proprii: *Cocteil Ribbentrop-Molotov* (Cocteil Molotov + pactul Ribbentrop-Molotov, 1998) .a. Dacă mare parte a structurilor nou create sunt relativ transparente ca semnificație (de ex. *Bastonul de Hrebenciuc*, persoana numită este considerat adevăratul ef al partidului), există totuși și minicontexte complexe ale căror mecanism lingvistic și extralingvistic de decodare este mai alambicat: de ex. *Categoria Croitoru, haine grele* nu stabilește o relație de echivalență semantică între elementul substituit și substituent (b trâne e – Croitoru), ci propune o nouă relație semantică între sensul original al patronimului și sintagma apozitivă vecină, impusă de un factor extradiscursiv (desemnarea lui Lucian Croitoru ca prim-ministru într-o situație politică foarte grea).

4.3. Grafii fanteziste

Nu în ultimul rând, ar trebui menționate grafiile fanteziste ale numelor proprii, create, de regulă, prin aglutinări și deglutinări ludice aleatorii, generatoare de calambururi, sugestii licențioase ori semnificații strict contextuale:

Coco a Nelu (Coco Chanel, creatoare de mod, 1997), *De Gol* (De Gaulle, general francez, 1997), *Dr. Ing. Bank* (ING BANK, 1996), *Premiile Pulitzer* (Premiul Pulitzer, 1996), *Reporterre-à-terre* (reporter + terre-à-terre), *Pif et Herr Cul* (Pif et Hercule, 1997), *Cio Fi Laei* (Ce-o fi la ei?, 1997), *Emilé Con Stantinescu* (Emil Constantinescu, 1997), *E-mail Constantinescu* (1996), *Proorock* (proroc), *The Brele* (z brele, 1996) .a.

5. În loc de concluzii

În limitele prezentului articol, am încercat să demonstrăm funcțiile pragmatilistice complexe pe care le asumă numele proprii în discursul jurnalistic al uneia dintre cele mai originale publicații de după 1989. Alături de tratamentul oral al numelor proprii ori de antonomazii, trăsături mai generale ale presei românești actuale, porecele, pseudonimele (semnăturile jurnaliștilor) și creațiile onomastice de tip ludic constituie marca distinctivă a *Academiei Ca avencu*. Ele sunt parte componentă a strategiei satirice generale a revistei, antrenând resurse complexe ale limbii, ce apropie stilul jurnalistic de creația literară.

BIBLIOGRAFIE

- Candrea, Ion-Aureliu, 2001, *Iarba fiarelor. Studii de folclor*, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Academia Română, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. C. linescu”, cap. „Porecele la români” (1884), pp. 149-208.
- Cvasnăi-Cătăsescu, Maria, 2006, *Retic publicistic. De la paratext la text*, București, Editura Universității din București.
- Gary-Prieur, M.N., 1994, *Grammaire du nom propre*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Graur, Alexandru, 1965, *Nume de persoane*, București, Editura Științifică.
- Jonasson, Kerstin, 1991, „Les Noms propres métaphoriques: construction et interprétation”, *Langue française*, n. 92, pp. 64-81.
- Jonasson, Kerstin, 1994, *Le Nom propre. Constructions et interprétations*, Louvain-la-Neuve, Duculot.
- Lyons, John, 1977, *Semantics*, vol. 1, Cambridge, Cambridge University Press.

- Miron-Fulea, 2002a, „Numele proprii metaforice în limba română actuală”, în Pan Dindelegan (ed.), 2002: 337–348.
- Miron-Fulea, 2002b, „Numele proprii metonimice în limba română actuală”, în Gabriela Pan Dindelegan (ed.), 2002: 349–362.
- Miron-Fulea, Mihaela, 2005, *Numele proprii: interfața semantică-sintaxă*, București, Editura Universității din București.
- Pan Dindelegan, Gabriela (ed.), 2002, *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București.
- Pîrviu, Ioana Cristina, 2008, *Arhitectura textului jurnalistic actual*, București, Editura Universității din București.
- Roca, Lumina, 2004, *Producția textului jurnalistic*, Iași, Polirom.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006, *Creativitatea lexicală în româna actuală*, București, Editura Universității din București, cap. „Un procedeu complex: antonomaza”, p. 329–355.
- Schapiro, Charlotte, 2008, „Une définition doxale: les noms propres potentiellement métaphoriques”, http://publiforum.farum.it/ezine_articles.php?id=141, [rivista în linia *Publif@rum*, 15 decembrie 2008, Università degli Studi di Genova].
- Tagliavini, Carlo, 1982, *Scritti minori*, Bologna, Patron Editore, cap. „Divagazioni semantiche rumene. Dal nome proprio al nome comune”, p. 89–159 (prima publicare în 1928, *Archivum Romanicum*, XII, p. 161–231) și „Divagazioni semantiche rumene e balcaniche. Dal nome proprio al nome comune”, p. 217–267 (prima publicare în 1932, *Archivum Romanicum*, XVI, p. 333–383).
- Tomescu, Domnița, 1998, *Gramatica numelor proprii în limba română*, București, Editura ALL Educațional.
- Tomescu, Domnița, 2001, *Numele de persoană la români. Perspectivă istorică*, București, Univers Enciclopedic.
- Uritescu, N. Dorin, 1993, *De la chioșci la vesternizare. Mic dicționar de termeni actuali*, București, Humanitas.
- Uritescu, N. Dorin, 2009, *Fascinația numelui. Studiu al creației lexico-semantice și stilistice*, București, Editura SAIS.
- Zafiu, Rodica, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București.
- Zafiu, Rodica, 2002, „Mărci ale oralității în limbajul jurnalistic actual”, în Pan Dindelegan (ed.), 2002: 399–430.

Proper Names, Nicknames and Ironic Pen Names in the Pages of „Academia Ca avencu”

Our article investigates the original use of proper names in one of the most prominent satirical journals in Romania. The examples cover the entire period of publication (1990–2010), and reveal a complex strategy in using both real proper names with connotative meaning, and invented ones with satirical intentions. A wide range of procedures used in generating nicknames and pseudonyms are analyzed as part of the specific style of this journal.